

projektih, pri katerih so etnologi sodelovali, definiranje dejanske uporabnosti etnologije v praksi, pri čemer morajo etnologi zelo dobro poznati delovanje in potrebe trga, ter vključevanje v prakso na lastno pobudo, s prikazovanjem svoje vloge pri projektu. Zanimiv del predavanja je bila predstavitev primerov iz prakse, s pomočjo katerih je Andrej opisal nekatere svoje izkušnje pri sodelovanju z različnimi podjetji. Morda so nekoliko neodgovorjena ostala vprašanja dejanskega dela etnologa pri vključevanju v projekte. Vsekakor pa je treba poudariti Andrejevo odločitev, da

na področju turizma kot etnolog deluje samostojno. Leta 2011 je namreč ustanovil lastno podjetje URTP, Svetovanje v turizmu, v katerem v svoje praktično delovanje vključuje etnološka znanja. Andrejevo predavanje vsekakor odlikuje usmerjenost od problemov k rešitvam. Če želimo etnologi in kulturni antropologi storiti korak naprej, je identifikacija problemov seveda bistvena, a ključno je iskanje rešitev. Andreju lahko za pogum pri iskanju rešitev le čestitamo.

## RAJŽA PO KOBARIŠKEM IN TOLMINSKEM

»Rdeči alarm«, ki je bil napovedan za ponedeljek, 12. novembra, ko so se člani SED namenili na rajžo proti Severni Primorski, ni obetal nič dobrega. Soča in njeni pritoki so namreč že pred tednom močno prestopili bregove in obsoške kraje za krajši čas povsem odrezali od preostalega sveta, zato je ponovna grozeča vremenska napoved marsikoga navdajala s strahom. Kljub temu sta raziskovalni duh in avanturistična žilica, ti dve pomembni lastnosti etnologov, premagali začetni strah in negotovost. Iz Ljubljane se je že navsezgodaj proti Primorski odpravilo več kot trideset potnikov, trdno odločenih, da jim prav nič ne bo pokvarilo dneva, ki je bil pred njimi.

Za prihod na Primorsko so si izbrali nekoliko nenavadno, vendar izredno zanimivo pot. Z manjšim avtobusom in s kombijem so se v Bohinjski Bistrici vkrcali na avtovlak, se zapeljali v najdaljši slovenski železniški predor in v borih desetih minutah prispeli na primorsko stran. Skozi predor so se vozili v temi, zato niso videli, da se vozijo tik ob predorski reki, ki ob močnejšem deževju pogosto prepreči vožnjo skozi predor. Iz Podbrda so nadaljevali pot navzdol po dolini Bače, seveda še vedno z avtovlakom, ki je že vrsto let dobrodošel in priljubljen dodaten način transporta po ozki in vijugasti grapi. Na žalost se večina potnikov, ki se pelje na odseku Bohinjske proge od Podbrda do Mosta na Soči, ne zaveda, koliko naporov ter predvsem vrhunskega gradbenega in inženirskega znanja je bilo potrebnega, da je bil ta del proge zgrajen. Da so se izognili namočenemu in plazovitemu svetu ter premostili reko in številne potoke, so morali na komaj 6,5 kilometra dolgem odseku med Hudajužno in Grahovim zgraditi kar osem mostov in 33 propustov, na poti skozi Baško grapo pa železnica preči dolino kar enajstkrat. Kljub nesporni vsestranski izjemnosti Bohinjske proge, zgrajene leta 1906, pa je najbrž še dolgo ne bomo uspeli vpisati na seznam nacionalne, kaj šele svetovne kulturne dediščine.

Udobna vožnja z avtovlakom se je končala na Mostu na Soči, kjer seveda ni šlo brez krajšega postanka za kavo in druge nujnosti, ki običajno spadajo zraven. Potem pa se je začelo zares. V Tolminu sem se jim namreč pridružila v vlogi vodičke in organizatorke in jih nato vneto podučevala, opominjala in priganjala vse do njihovega odhoda domov. Prvi zaresni postanek na tokratni rajži je bil v Breginjju, tik ob meji z Italijo. Čeprav sem bila prepričana, da večina etnologov pozna tudi najbolj skrite kotičke Slovenije,

sem bila presenečena, da je bilo v skupini kar lepo število tistih, ki v Breginjskem kotu še niso bili. Pri družini Mazora, kjer smo se najprej oglasili, pa jih je bilo pred tem le par. Ogled njihove bogate zasebne zbirke, ki so jo uredili v pritličju domače hiše, je bil zato še zlasti zanimiv. Valentin Mazora je etnološke in druge predmete začel zbirati po furlanskem potresu, ki je leta 1976 močno prizadel celotno Posočje. Med domačini je takrat začel nabirati različne predmete, ki bi jih sicer ob rušenju starih breginjskih hiš doletelo uničenje. Najprej jih je zgolj shranjeval, po letu 1993, ko se je upokojil, pa jih je začel tudi načrtneje urejati, čistiti in pripravljati, da jih razstavi in pokaže javnosti. Pri njegovem delu se mu je tedaj pridružila še žena Marta, pozneje pa tudi sin z družino, in nastala je bogata zbirka z okrog 5.000 predmeti. Poleg prevladujoče stavbne opreme in kmetijskega orodja so med predmeti tudi bogata zbirka oblačil in oblačilnih dodatkov, celotna čevljarska delavnica, gostilniška oprema, raznovrstno numizmatično in arheološko gradivo ter obsežnejša zbirka orožja in vojaške opreme, dediščina vojska, ki so se zvrstile na tem najzahodnejšem robu slovenskega etničnega prostora. Časa za ogled in dodatna vprašanja je bilo za večino obiskovalcev vsekakor premalo, zato bo najbrž marsikdo »Etno-vojni muzej« družine Mazora še kdaj obiskal. Nas pa je pot vodila naprej po vasi, do edinega še ohranjenega dela nekdanjega Breginja.

Od starega Breginja je namreč po potresu leta 1976 ostalo le še nekaj stavb. Najznačilnejši je kompleks gospodarsko-stanovanjskih poslopij, ki se nahajajo v bližini cerkve in so danes namenjene muzejski, turistični in drugim vaškim dejavnostim. Ohranili so ga kot pričevalca o nekdanjem življenju in podobi vasi, pri večini obiskovalcev, ki so si ta dan prvič ogledali ta značilni primer beneško-slovenske arhitekture, pa je bilo ob ogledu čutiti predvsem razočaranje in ogorčenje nad ravanjem oblasti, ki so se po potresu odločile dokončno porušiti večino nekdanjih objektov in zgraditi novo in povsem drugačno naselje. Vzpenjanje po strmih stopnicah, hoja z ganka na gank in stikanje po majhnih in še manjših prostorih zanimivo členjene stavbe bi seveda lahko trajalo in trajalo, vendar je bilo treba ponovno naprej oziroma nazaj proti Kobaridu. Tu so nas namreč v Mlekarni Planika že čakali naslednji gostoljubni gostitelji.

Ogled Gornjega Posočja namreč brez predstavitve sirarstva, te nekdanje zelo pomembne gospodarske dejavnosti, ne bi bil popoln.

\* Karla Kofol, univ. dipl. etnol. in soc. kulture, muzejska svetovalka, kustosinja etnologinja. Tolminski muzej, Mestni trg 4, 5220 Tolmin, E-naslov: karla.kofol@guest.arnes.si



Etnologi v starem vaškem jedru v Breginju, po potresu leta 1976 obnovljeno in namenjeno za muzejsko in turistično rabo.  
Foto: Alenka Čas, Breginj, 12. 11. 2012



Nekdanja mehanična delavnica Mlekarnice Planika v Kobaridu je danes preurejena v zanimiv muzej mlekarstva, sirarstva in večstoletne tradicije planinskega pašništva v Gornjem Posočju.  
Foto: Alenka Čas, Kobarid, 12. 11. 2012

Tega so se dobro zavedali tudi v Mlekarni Planika in se odločili, da ob prodaji svojih mlečnih izdelkov podrobneje predstavijo tudi zgodovino visokogorskega pašništva in sirarstva na tem območju. V nekdanji mehanični delavnici so tako pred tremi leti uredili preprost, vendar privlačno zasnovan muzej, ob njem pa še manjšo muzejsko trgovino, ter s tem dokazali, da kultura in naša bogata preteklost nista zgolj nepotreben strošek, ampak predvsem odličen način za spodbujanje in ohranjanje lokalne identitete ter znanja in seveda odlična promocija kakovostnih lokalnih izdelkov. Povsem jasno pa jim je bilo tudi, da še tako dober sirar ni nujno tudi dober pripovedovalec zgodbe o sirarstvu, zato so k postavitvi muzeja povabili tiste, ki so za to bolj usposobljeni in opremljeni. Pod razstavo *Od planine do Planike* sta se tako kot avtorja podpisala arheolog Miha Mlinar in etnolog Marko Grego iz Tolminskega muzeja, celoten projekt pa je lep dokaz, da gospodarstvo in kultura, če je le volja, lahko zelo dobro in uspešno sodelujeta. Seveda pa mlekarna in muzej ne bi bila to, kar sta, če v kolektivu ne bi bilo vizije in predanosti temu, kar

počnejo. Svetal primer te posebne ustvarjalne energije je direktorica Mlekarnice Planika, Anka Miklavič Lipušček, ki nas je najprej navdušila s svojim nastopom, potem pa še z degustacijo njihovih mlečnih izdelkov. Z že skoraj povsem polnimi žledci smo se nato odpravili na kosilo, ki so nam ga postregli v gostišču Jazbec v Idriškem, nato pa smo odraščali nazaj na Tolminsko. Tu smo se najprej ustavili ob grobu prof. Janeza Dolenca, lanskoletnega dobitnika Murkove nagrade, potem pa nas je čakalo še sklepno dejanje tistega dne, Murkovanje 2012.

Ne vem sicer, kaj se je udeležencem rajše po Kobariškem in Tolminskem najbolj vtisnilo v spomin, prepričana pa sem, da kobariških štrukljev zlepa ne bodo pozabili, saj so jih jedli kar trikrat. Kot kaže, so med posoškimi gostinci letos na »lestvici značilnih jedi« uvrščeni najvišje, kar pa, verjemite mi, ni odraz okusa običajne posoške družine. Še mnogo drugih zanimivih in posebnih jedi poznamo in pripravljamo, zato nas je tudi zaradi tega vredno še kdaj obiskati.

## ŠTREKLJEVI NAGRAJENKI ZA LETO 2012

### ddr. Mariji Stanonik<sup>1</sup>

Ko sem premišljala o besedah, primernih za to slovesno priložnost, so se mi vsiljevale misli o Krasu, ki ga poznam z nedeljskih izletov še od otroštva, dveh Kraševcih – Karlu Štreklju in Milku Matičetovem, s katerima se bolj ali manj intenzivno družim od študentskih let, ter o Žireh in okolici, kjer sem opravljala prvo etnološko študijsko prakso na terenu. Naša mentorica je bila domačinka z Dobračeve, takrat stažistka ali asistentka iz Inštituta za slovensko narodopisje, Marija Stanonik. Spomnim

se večerov v žirovski šoli, kjer smo spali, ko je prihajala k nam na večerne pogovore, namenjene poročanju o dnevnem delu. Ne spomnim se, kaj natančno smo takrat raziskovali, spomnim pa se enega njenih napotkov, naj kar pustimo ljudem govoriti, saj silno radi kaj povedo. Bila je ena od popotnic za poklicno življenje. Bilo je spomladi, a nenavadno hladno in deževno, in zdelo se mi je, da se tam živi samo v hišah in da so zaradi tega morda ljudje, čeprav na videz zadržani, veseli pogovorov z nami. Marija nam

\* Dr. Ingrid Slavec Gradišnik, znanstvena svetnica, predstojnica Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 2, E-naslov: ingrid.slavec-gradisnik@zrc-sazu.si